

EDMUND HUSSERL

Sokrates–Buddha

(21. & 22.1.1926)

Mikä asema tiedolla on *intialaisessa ajattelussa*? Miten intialainen ajattelu suhteutuu *sokraattiseen* ajatteluun? Intialainen ajattelu pyrkii saavuttamaan vapautumisen, onnellisuuden, intressittömän tiedon avulla. Siinä siis myös oletetaan, että on olemassa itsessään pätevä totuus. Myös intialainen kulttuurielämä johdattaa siten autonomiaan – autonomiseen tietoon, jonka avulla voidaan saavuttaa onnellisuuteen johtava itsessään tosi tie ja oikeaa toimintaa koskeva totuus sinänsä, autonominen totuus eettis-uskonnollisista normeista. Myös *Sokrateelle* teorian – tiedon ymmärrettyinä aitona tietona – yksinomaisena tehtävänä on luoda tiedolle todenmukainen käyttö ja normit¹. Hän kyllä olettaa objektiivisen kosmologisen totuuden – yleisemmin sanottuna tosiasiallisen olemisen itsessään pätevän totuuden – muttei pidä sitä universaalisti tiedettävissä olevana; [vaan] ainoastaan siinä määrin [tiedettävissä olevana] kuin sitä tarvitaan käytännölliseen järkeen perustuvassa toiminnassa; Sokrateen mukaan ei kovinkaan suurissa määrin. Voidaan sanoa, että kokemuksen suhteellinen totuus riittää; kaikki sen ylittävä on käytännössä epäolennaista ja siksi oikeastaan samantekevää. Meiltä ei siis *puutu* mitään, vaikka tiedettävyys jääkin vajaaksi.

Onko *intialainen ajattelu* luonut olemistieteen tai ajatellut sitä mahdollisuutena? Onko se pitänyt sitä epäolennaisena ja siksi jättänyt sen kehittämättä? Onko se ajatellut olemistiedettä perustavanlaatuisesti uudenaikaisena, joskin kokemukseen juurtuneena, kuten oli sen tieteen laita, joka johtaa onnellisuuteen? Intialainen ei kuitenkaan tee muodollista (ja niin sanotusti loogista) eroa

vapautumisopillisen ajattelun ja luonnollisen ajattelun välille, vaan ero on seurauksissa, ennakkoluulottomuudessa, luonnollisten elämän intressien sammuttamiseen suuntautuvassa päättäväisyydessä ja intressittömässä arvioinnissa sekä [siinä, miten] arviot ilmaistaan olemista koskevista arvostelmissa.

Kreikkalaisessa filosofiassa sen sijaan erityinen tieteellinen ajattelu tai tietäminen eroaa radikaalisti elämän tietämisestä pääasialliselta loogiselta muodoltaan ja menetelyltään. Sokrates antoi sille tietämättään ensimmäisen sysäyksen. Platon luo dialektiikassaan menetelmän ideoiden näkemiseen sekä ideoita koskevaan ja niihin perustuvaan tietoon. Hän pani alulle teoreettisen tiedon ja tieteen uudessa tieteellisen, ideoihin perustuvan tiedon ja loogisen tieteen merkityksessä ja sai aikaan sen läpimurron.

Yhteisöllisessä elämässä teoreettinen intressi ei eroa käytännöllisestä intressistä myöskään kreikkalaisilla, eikä myöhemminkään. Se eroaa siitä ainoastaan filosofien ammattielämässä. Tieteentekijät tekevät tiedettä puhtaasti tieteen takia, [ja tämä koskee] myös tiedettä oikeasta elämänmuodosta. He jättävät muiden – kuten yksilöiden ja poliitikkojen – tehtäväksi etsiä sille mahdollisesti jotakin käyttöä, mutteivät itse välitä sellaisesta, eivätkä myöskään omasta ”sielunterveydestään”. He tekevät filosofista tiedettä olematta itse filosofeja, ja he eivät ole filosofeja, koska he rakentavat elämänsä normeista lopulta filosofisen teorian mutteivät filosofista elämää (toisin kuin muinaiset filosofit).

[...]

Intialainen sanoo, että tahdon yksimielisyys voi kenties olla oikein hyvä [asia], mutta se ei tuo elämään

”Maailma on oletettu absoluuttisesti jok’ikisessä luonnollisen, maailmallisen elämän käytännössä.”

sitä, mitä kohden elämä suuntautuu. Ilman yksimieli-
syyttä ja lopullisuutta tämä ei tosin ole saavutettavissa,
mutta täytyy varautua myös siihen, ettei tahdossa ole
mitään irrationaalista. Toisin sanoen tahto voi nujertaa
irrationaalisuudet, eikä ainoastaan toisinaan rajoittaa
niitä. Puhtaan itseriittoisen subjektiivisuuden käytän-
nöissä ei voi olla mitään irrationaalista, jolloin olisi mah-
dollista, että parhaalla tavalla suunnattu ja menetelmäl-
lisesti perusteltu pyrkimys osuisi harhaan. Tieteen idea
viittaa ideaan kulttuurielämästä, jossa tiede edistyy joh-
donmukaisesti. Jos tieteen kehitys on riippuvaista satun-
naisuuksista, se menettää käytännöllisen merkityksensä,
sillä ainoastaan kehittyessään kohti ääretöntä se on mitä
on, ja mahdollinen käytännöllinen päämäärä absoluut-
tisena arvona. Edelleen, ympäröivän maailman muova-
minen hyväksi sekä itsensä ”täydellistäminen” siinä ja
subjektisuhteessa siihen on universaali käytännöllinen
totuus tai vaihtoehtoisesti elämä, joka pyrkii kohti eet-
tistä universaalisuutta, sellaista, johon elämä tai sen sub-
jekti tähtää. On aivan erityisesti kuitenkin mahdollisuus
saavuttaa elämän sijaan se, mitä elämän itsensä täytyy ja
mitä se haluaa ja mitä sen täytyy haluta. Mutta elämä
kyllä näkee jo ennakolta, ettei sen varaan voi varmasti
laskea, sillä irrationaalisuus vallitsee tuhoavana mahtina
kaikkialla. Mitä minun absoluuttisesti pitää, sitä myös
absoluuttisesti tahdon seurattessani tätä kutsua, ja tahdon,
että se toteutuu, ja jos se ei toteudu, se ei ainoastaan ole
epämiellyttävää vaan sietämätöntä olemisen ”ristiriitana”,
”*olemisen mielettömyytensä*”.

Vastineena sille ”rationalismille”, joka luonnehtii
kreikkalaista tiedettä sekä etiikkaa, joka perustaa filo-
sofisen elämän filosofiseen tietoon (siis eräällä tapaa

tieteeseen, jolle irrationaalisuus ei ole riittävää sen pää-
asiallisessa merkityksessä), intialaisen katse suuntautuu
juuri irrationaaliseen. Hänelle on tarjolla pakotie:
transsendentalismi. Maailma on pelkkä ilmiö subjektiivis-
uudessa. (Yksittäinen) subjekti ei vain voi todella si-
vuuttaa ilmiöiden virtaa ja maailman ilmiöitä, mutta hän
voi kääntää katseensa niistä pois; hän voi torjua maailman
absoluuttisen olemisasetuksen, hän voi jättää asettu-
masta sen perustalle. Maailma on oletettu absoluuttisesti
jok’ikisessä luonnollisen, maailmallisen elämän käytän-
nössä, ja tahto tahtoo maailmaan sisään, muovata sitä;
maailmassa saavutetaan tyytyväisyys ja onnellisuus. Minä
voi kuitenkin harjoittaa epokeeta² niin ”teoreettisesti”
kuin yleisesti käytännöllisesti, sikäli kuin maailma on käy-
tännöllinen. Silloin kaikki vastakkainasettelut rationaali-
suuden ja irrationaalisuuden välillä katoavat, siihen palan-
neena minä elää tahdotussa tahdottomuudessa, teoreetti-
sessa ja käytännöllisessä maailmasta kieltäytymisessä.

Tästä ajatuskulusta on suljettu pois hedonistinen mo-
tiivi, pyrkimys onnellisuuteen ymmärrettyinä jatkuvana
hyvänä mielenä, jatkuvana haluna. Tietenkään sellainen
intialainen katsantotapa ei tähtää maailmaa tutkivaan tie-
teeseen, ja totuuden tuntemisella (totuuden tietämisellä)
on merkitystä vain tietona, jonka tarkoituksena on tuoda
esiin transsendentaalinen näkökulma, siis ilmiöiden
maailma, ja edelleen universaalin tahdonelämän yleisin
olemus ja sen päämäärän mahdollinen mieli.

Maailmalla on ”mieli” – tämä vastaa sitä, että inhi-
millisellä tahdonelämällä on ”mieli”, mikä puolestaan
tarkoittaa, että siinä on tahdon lopullisuutta. Vasta-
kohtaa ’maailmankatsomuksille’, tai pikemminkin sille,
miten luonnolliseen elämään suhtaudutaan universaalisti

”Ainoastaan *kieltäytyksen* kategorinen imperatiivi jää jäljelle.”

ja käytännöllisesti maailmallisena elämänä, määrittää käytännöllisen totuuden ongelma lopullisuutena ja taiston perustelusta. Jokainen absoluuttisiin arvoihin suuntautunut tahto, jokainen, sikäli kuin päämäärä on absoluuttisesti tahdotun luonteinen, on lopullinen, ja näin täytyy olla huolimatta kaikesta irrationaalisuudesta ja ristiriidasta, joka piilee siinä, että se näyttää poistuneen, kun käytännöllinen päämäärä jää saavuttamatta. *Tahdon lopullisuus* – ei ainoastaan tahdonalainen mahdollisuus osoittaa mennyt tahto ja sitä vastaava toteutunut teko, vaan myös mahdollisuus osoittaa jokainen murtunut tahto ja välttämättömyys, että niin piti tahtoa. Jopa silloin, kun tiedän, että irrationaalisuudet estävät minua lopulta saavuttamasta päämäärää, minun kuitenkin *täytyy* tahtoa absoluuttisesti velvoittavaa. Jos minulla on tiedemiehen kutsumus, teen tiedettä puhtain mielin kysymättä, säilyykö universaali tiede, jonka parissa työskentelen, *ikuisuuksiin*, tai voisiko maailma hajota raunioiksi, tai tuleeko näin joskus tapahtumaan, jolloin tuhoutuisi myös kaikki kulttuuri ja kaikki, mikä puhuttelee ihmisiä absoluuttisena vaatimuksena. Tällainen on *eurooppalainen kanta* transsendentaalisessa muodossaan vastakohtana *intialaiselle*, jolle on olemassa vain yksi tahto, joka on absoluuttisen lopullinen ja joka on aidosti tosi: tahto kieltäytyä maailmasta universaalisti. Jokainen positiivinen kategorinen imperatiivi, jokainen absoluuttinen velvoite kuvaa meille absoluuttista lopullisuutta, ja sillä

on samalla uskonnollis-metafyysinen merkitys. Intialaiselle hengelle yksikään tällainen imperatiivi ei ole *todella* kategorinen. Se sisältyy kaikkien maailmallisten motiivien ja kaikkien erityisten tahtomisten arvottamiseen. Ainoastaan yksi jää jäljelle: *kieltäytyksen kategorinen imperatiivi*.

Vasta näin tiedekin saavuttaa mielen samoin kuin sen perustalla oleva usko maailman todelliseen olemiseen. Se on ohjaava idea, aivan kuten idea eettisestä ihmiskunnasta ja itsestäni eettisenä minänä.

Lyhentäen suomentanut Kreetta Ranki

(alun perin: Sokrates–Buddha (1926). Toim. Sebastian Luft. *Husserl Studies*. Vol. 26, No. 1, 2010, 5–17)

Suomentajan huomautukset

- 1 Husserl käyttää 'teorian' (*Theorie*) vastakäsitteenä niin ikään kreikan kielestä peräisin olevaa termiä *Praxis*, joka on tässä suomennettu "käytöksi" ja "käytännöksi".
- 2 Alkutekstissä *Epoché*, klassisen kreikan pysäyttämistä tai katkaisemista merkitseväästä sanasta *ἐποχή*, jolla etenkin antiikin pyrrhonian koulukunta viittasi skeptisismiin kuuluvaan arvostelmien tekemisestä pidättäytymiseen. Suomentajassa on säilytetty yhteys termin alkuperäiseen muotoon.